

דרכי דניאל

משפטים
שבט תשפ"ה

לע"נ הבחור הקדוש דניאל ויפליך הי"ד

"וְרִצַּע אֲדָנָיו אֶת־אֲזָנוֹ בַּמְרִצֵּעַ"

מדוע דוקא במרצע ולא בכלי אחר? לפי שהמילה 'מרצע', עולה בגימטריא 400, והעבד הזה במקום לצאת לחירות, רוצה להמשיך את עבדות מצרים, שנאמר בה: "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", וכן על ידי הרציעה, יוצא דם על הפתח, והוא כנגד מה שהתנכר באות הדם שהיה על הפתח, כשיצאו לחירות, כי הכל מידה כנגד מידה.

ומדוע לוקחים אותו אל המזוזה? כי 'מזוזה' עולה בגימטריא 65, ושם אדנות של הקב"ה גם עולה בגימטריא 65, והעבד הזה לא מביין, ומחליף אדון קודש באדון חול, ועוד שבמזוזה יש רמז לקודשא בריך הוא, ישראל, ואוריתא חד הוא, האות מ': כנגד התורה, שניתנה במ' יום, האותיות 'זו': כנגד ישראל, שנאמר בהם: "עם זו קנית", והאותיות 'זה', כנגד הקב"ה, שנאמר: "זה א-לי ואנוהו", והעבד הזה לא רוצה להיות חלק מדבר זה, לכן מגישים אותו אל המזוזה. (על פי רבינו בחיי)

"וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת"

כתב במדרש קהלת: משל למה הדבר דומה? לציפור שהייתה עומדת בתוך הכלוב, והבעלים היו מספקים לה כל מזונותיה, והיו הציפורים עומדים בחוץ ומקנאים זה, אמרה להם: אתם מסתכלים על המזונות, ואינכם מסתכלים על כך שאני חבושה ואסורה בתוך כלוב, וכאשר יפתח בעל הבית את פתח הכלוב, תכף אברח לנפשי. וזה העבד לא למד מן הציפור, שפתיחת דלתה יקרה לה יותר מכל טוב אדוניה, לכן מקרבים אותו אל הדלת, ומדוע מנקבים את אזנו? לפי שציפורי שיר בהיותם ביער, יש להם קול נעים, וכאשר יצודו אותם לא ישירו יותר, לכך נוקבים את אזנו, כדי שיקח מוסר מקול הציפור.

"עַד־בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁבְּנוּ, כִּי הִיא כְּסוּתוֹ, בְּמָה יִשְׁכַּב? וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי, וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חֲנוּן אָנִי"

שואל הספורנו: הרי המלווה צודק, כי הלווה העני לא החזיר לו את הכסף, ומדוע ישמע אליו הקב"ה? ותירץ: אמת, אין הצדקה לאי פירעון החוב, אבל העני יצעק וישאל: ריבוננו של עולם, מדוע הפלת אותי לרעה, מדוע אני עני, והוא עשיר? מדוע יש לו כסף מיותר להלוות לי, ולי אין את הכסף הראוי לפירעון? ומדוע נגזר עלי לחיות חיי מחסור, לפגר בתשלום חובי, ליתן משכון, ולשכב ללא כרית לראשי? וזעקתו תעלה למרום, ותפעל את פעולתה, והקב"ה יעביר קצת מן השפע, מן העשיר המלווה, לעני הלווה, לפיכך יועצת התורה לעשיר, עליך לנהוג בחמלה, כדי שיהיה בידך אפשרות להיטיב עם העניים.

"אם לא שלח ידו במלאכת רעהו... ולא ישלם"

הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל, ראש ישיבת 'אור ישראל' פ"ת, היה נוהג לעורר רבות את תלמידיו על עוון הגזל, פעם אחת התארח בבית הבראה של 'ועד הישיבות' בנתניה, והגישו לפניו כוס תה, ובצידה מספר קוביות סוכר, רבי יעקב לגם את הכוס ללא סוכר, ואת הקוביות עטף במפית, ושילשל לכיסו כדי להשתמש בזה מאוחר יותר, אך מחשבתו לא יצאה אל הפועל, כעבור ימים חזר רבי יעקב לישיבה, ובכיסו קוביות הסוכר.

ואז... בעיצומו של שיעור סוער ארע הדבר: רבי יעקב שלח ידו לכיסו, ועל פניו עלתה חרדה גדולה, התלמידים נבהלו, ושאלוהו: ראש הישיבה, מה קרה? רבי יעקב פתח את ידו, והבחינו בקוביות הסוכר, 'אוי', גנח ראש הישיבה, בכיסי נמצא ממון שאינו שלי, חייבים להחזיר את הגזילה, רק כאשר נודע לו על אחד התלמידים, הגר בנתניה נחה דעתו, וביקשו לשוב אל בית הארחה ולהשיב את הממון לבעליו.

"עזב תעזוב עמו"

אחד מתלמידי הסבא מסלבודקה, סיפר: שזמן קצר לאחר נישואיו, שאל אותו הסבא, האם הוא עוזר לאישתו בערבי שבתות, והשיב לו: בודאי, הרי חז"ל מזהירים לעשות לכבוד שבת, וכך הם נהגו בעצמם, חייך הסבא ואמר: וכי משום כבוד שבת לבד, עלייך לעזור בבית, הרי זו מצוות עשה מפורשת מן התורה, "עזב תעזוב עמו", ועל אחת כמה וכמה, לאישה שיש כלפיה חובות מיוחדות, ובמיוחד בערב שבת, שהמלאכות מרובות, והיא יגעה להספיק ולסיים את עבודות הבית, עד זמן הדלקת הנרות, סיים הסבא ואמר: היש לך מצוה, 'בן אדם לחברו' גדולה מזו?

"לא תהיה אחרי רבים לרעת... אחרי רבים להטת"

ביאר הרמ"ע מפאנו פסוק זה: אמנם ההלכה קובעת, שפוסקים כמו הרוב, אך אין הפירוש שהרוב צודק, והמיעוט טועה, וזה הביאור: לא תהיה אחרי רבים לרעות את המועטים, אלא 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', ובהר סיני אמר הקב"ה למשה את שתי האפשרויות, והורה לו שיפסקו כמו הרבים.

"ושמעתי כי חנון אני"

פרשה זו, מדברת על דברים של בין אדם לחבירו, ושמירה על כבוד הזולת. מסופר על רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, שהיה גאון בתורה וגאון במידות: פעם ארע שחברותא שלו הגיע ללמוד עימו בשבת בצהריים, ובטעות צילצל בפעמון בעיצומה של שבת קודש, אמר רבי אברהם לעצמו, הרי אם אפתח את הדלת עכשיו, הוא יתבייש בדבר, מיד רץ ללבוש את חלוק השניה שלו, והחברותא המשיך לדפוק עוד כמה רגעים, ואז ר' אברהם פתח לו, בעיניים עייפות, ואמר לו בזה הלשון: סליחה אתה ודאי דופק הרבה זמן, לא שמעתי, כי הלכתי קצת לנוח, כבר אלך להתלבש, ונתחיל בלימוד.